

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1960

Handtaget på en hyvel, som tillhört en norsk bygdekonstnär, träsnidaren och målaren Iver Gundersen Övstrud, född i Numedal år 1711 och död på samma ort år 1775. Se sid. 290.

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

Omslagsbilden återger C. F. von Bredas porträtt av greve Gustaf Trolle-Bonde, målat i London 1794—95.
Tillhör greve Fredrik Ulf Bonde, Teleborg.
Se Brita Stjernswärds uppsats Från Gustaf Bondes
"grand tour" i denna årsbok.

Trycket hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1960
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

INTERIÖR I ALLMOGESTIL

av Arne Biörnstad

Våren 1959 fick Nordiska museet ett erbjudande att som gåva mottaga två stycken målade skåp, troligen från Hälsingland. Sådana propåer vållar en viss ångestblandad glädje på grund av museets trångboddhet. Möbelsamlingarna har vuxit mycket, och skåp tar stor plats. Vid ett besiktigande befanns det emellertid, att inte bara skåpen utan fastmera hela det vardagsrum, i vilket de befann sig, gav ett utmärkt prov på en inredning i allmogestil. Någon sådan miljö var inte tidigare representerad i museet, och det framstod därför trots trångboddheten som önskvärt, att alla däri ingående föremål skulle förvärvas som en helhet.

Interiören tillhörde ett dödsbo efter framlidna makarna John och Kerstin Gran, och efter kort betänketid gav arvingarna sitt medgivande till att museet dels som gåva dels som köp fick förvärva nästan samtliga bohagsting från detta rum förutom en stor mängd textilier från hemmet i övrigt.

Vardagsrummet låg på nedre botten i en tvåvåningsvilla i Skarpnäck. Det var 6 m långt, 4 m brett och hade fönster mot söder och öster. Till skillnad från husets i övrigt linoleumtäckta golv var golvbräderna här synliga och fernissade. Takets vita målning hade dragits ned ett stycke på väggarna och skildes från de ljusgula tapeterna av en brun hopplista.

På inre långväggen ledde två dörrar till förstugan och köket. I hörnen vid dörrarna stod ett skåp på var sin kortvägg, daterade 1818 respektive 1820. Platsen mellan dörrarna upptogs av en byffé med bruten framsida. I hörnet mellan fönstren befann sig en ottoman med överkast, vävt i krabbasnår. Samma vävning täckte väggen bakom upp till en där hängd bokhylla och förlänade denna ensemble ett lätt tycke av paneldivan. Fyra stora kuddar klädda med en mera småmönstrad krabbasnavvning stödde mot väggen, och mittpå ottomanen låg ytterligare två runda, stickade kuddar och en kvadratisk med broderier.

Under fönstret vid kortsidan hade ett litet slagbord sin plats och på väggen hängde ett ur. Det återstående hörnet fylldes av

Ombudsman John Grans vardagsrum, till vilket han själv gjort bordet, stolarna och bokhyllorna.

två låga bokhyllor och ett golvur. Två länstolar och ett sexkantigt rökbord fullbordade denna grupp.

Mitt på golvet stod ett stort fyrkantigt bord med spiralvridna ben, och sammanlagt var sex stolar av modifierad 1600-talstyp utplacerade i rummet. Flera tavlor hängde över byffén och bokhyllorna. Byffén pryddes med ett flertal vaser och smärre konstföremål. Inramade fotografier av släktingar och familjemedlemmar befolkade bokhyllorna, och fönstren, som nu stod tomma, hade ursprungligen prunkat av en mångfald krukväxter.

Det starka försommarljuset från trädgården utanför silades in

Ottoman med överkast och väggbeklädnad i krabbasnårsvävnad. Inspirationen hämtad från Karl-Erik Forsslunds bokstuga i Brunnsvik.

genom vita trådgardiner, lyste på den gröna mattan under bordet och återspeglades i de blanka möblerna med deras bruna marmorering i den teknik, som ibland kallas "nävådring", därför att man gör mönstringen i den våta färgen med fingrarna. De flesta av dessa möbler hade snickrats och målats av ägaren själv. Med de köpta skåpen och golvuret som grund hade John Gran alltsedan början på 1920-talet målmedvetet arbetat på att bygga upp denna allmogerotantiskt betonade miljö.

John Gran, ombudsman i LO sedan mitten av 1930-talet, började som tegelmästare och ambulerade mellan olika tegelbruk i

Mellansverige, innan han blev bofast i Stockholm. Enligt vad hans son berättar, fick han troligen inspiration till sin romantiska hemmiljö under en tvåårig vistelse vid Brunnsviks folkhögskola omkring 1910. Då var skolans grundare Karl-Erik Forsslund ännu dess rektor, och det skulle då närmast vara hans berömda bokstuga som tjänat som mönster och förebild.

Det verkar högst naturligt och troligt, att Karl-Erik Forsslund, en av hembygdsforskningens och hembygdsrörelsens ivrigaste förkämpar, kunnat inspirera en elev till att skapa sig en hemmiljö i allmogestil. Det måste också ha varit i brunnsvikarnas anda att slöjda möbler och själv binda böcker, så som John Gran har gjort.

Det var inte bara i Brunnsvik som en känsla för allmogemiljön såsom en nationell tillgång och inspirationskälla tog sig uttryck. Den var allmänt utbredd just under de båda årtiondena närmast efter sekelskiftet. Föreningen för svensk hemslöjd bildades 1899, och mellan åren 1904 och 1915 tillkom 29 lokala hemslöjdsföreningar. Den uppfattning om hemmiljö, som hemslöjdsrörelsen propagerade för och exponerade särskilt vid Baltiska utställningen i Malmö 1914 och vid Stockholmsutställningen 1909, har säkerligen föranlett tillkomsten av många miljöer besläktade med den nu till Nordiska museet förvärvade.

Sitt offentliga framträdande gjorde denna stilriktning vid Stockholmsutställningen 1897, där förutom rena hemslöjdsarbeten även en del hantverksmässigt framställda möbler i allmogestil fanns utställda. Upphovet till denna idé om formgivning får man söka i slutet av 1860-talet och det begynnande 1870-talet, då Gunnar Hyltén-Cavallius och Artur Hazelius väckte intresset för den inhemska allmogekulturen och gav incitamentet till den därefter raskt framväxande hembygdsrörelsen.

Den romantiska allmogestilen uppkom som en reflex av dessa företeelser och var en beståndsdel i den frigörelsekamp från dittills allenarådande internationella och historiskt inriktade möbelstilar, som pågick kring sekelskiftet. Som ett exempel på hur den nationellt inriktade linjen i denna process kunnat påverka en enskild persons hem har ombudsmannen John Grans vardagsrum sitt kultur- och stilhistoriska intresse.